

Bryssel 15.11.2012
COM(2012) 663 final

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

Energian sisämarkkinat toimiviksi

{SWD(2012) 367 final}
{SWD(2012) 368 final}

KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

Energian sisämarkkinat toimiviksi

1. JOHDANTO

Euroopan unioni tarvitsee kilpailukykyiset, yhdentyneet ja hyvin toimivat energian sisämarkkinat, joilla turvataan sähkön ja kaasun ohjaaminen sinne, missä niitä tarvitaan. Energiaan ja ilmastomuutokseen liittyviin Euroopan haasteisiin vastaamiseksi sekä kotitalouksien ja yritysten kohtuuhintaisen ja varman energiahuollon turvaamiseksi EU:n on varmistettava, että Euroopan sisäiset energiamarkkinat voivat toimia tehokkaasti ja joustavasti. Energiamarkkinoiden toimivuus on jo kehittynyt viime vuosina huomattavasti, mutta vielä tarvitaan lisäponnistuksia markkinoiden yhdentämiseksi, kilpailun parantamiseksi ja uusiin haasteisiin vastaamiseksi. Kuten komission tiedonannossa ”Energia-alan etenemissuunnitelma 2050”¹ korostetaan, Euroopan energiaverkkojen ja -järjestelmien täysimittainen yhdentäminen ja energiamarkkinoiden avaaminen entisestään ovat välttämättömiä, jotta voidaan siirtyä vähähiiliseen talouteen ja säilyttää toimitusvarmuus mahdollisimman pienin kustannuksin.

Jos energiamarkkinoiden toimintatapoja ei onnistuta muuttamaan merkittävästi, Euroopan energiajärjestelmän luotettavuus kärsii ja kustannukset nousevat, mikä puolestaan heikentää EU:n kilpailukykyä ja vaurautta sekä uhkaa vähittäistä edistymistämme kohti hiilivapaata taloutta. Tämän torjumiseksi on välttämätöntä investoida kiireellisesti energian tuotanto-, siirto- ja jakeluinfrastruktuuriin sekä varastointiin. Nykyisten energiajärjestelmien välttämättömään uudistamiseen tarvitaan arviolta biljoona euroa². Lisäksi on tarpeen edistää energiatehokkuustoimenpiteiden lisäämistä ja tasapuolista kilpailua sekä luoda kuluttajille mahdollisuudet osallistua aktiivisemmin, käyttää täysimittaisesti oikeuksiaan ja tehdä valintoja.

Euroopan valtion- ja hallitusten päämiehet ovatkin asettaneet vuoden 2014 selkeäksi määräajaksi, johon mennessä energian sisämarkkinat olisi saatava perustettua. Sisämarkkinat itsessään eivät kuitenkaan ole lopullinen tavoite vaan ainoastaan keskeinen väline niiden tavoitteiden saavuttamiseksi, joita EU:n kansalaiset pitävät tärkeimpinä: talouskasvu, työpaikat, perustarpeiden turvaaminen kohtuulliseen ja kilpailukykyiseen hintaan sekä rajallisten resurssien kestävä käyttö.

Vuoteen 2014 mennessä nykyinen lainsäädäntö on pantava kaikilta osin täytäntöön. Tämä tarkoittaa myös tärkeimpien teknisten sääntöjen vahvistamista EU:n tasolla sekä tarvittavia välineitä ja resursseja, jotta sääntelyviranomaiset voivat valvoa lainsäädännön noudattamista tehokkaasti. Valtioiden rajat ylittävät kaasu- ja sähkömarkkinat on saatava perustettua ja toimimaan kaikkialla EU:ssa ja suunnitelmissa EU:n verkkojen täydentämiseksi,

¹ KOM(2011) 885.

² KOM(2011) 658 lopullinen.

nykyaikaistamiseksi ja älykkyyden lisäämiseksi on edistytävä. Vasta kun kaikki tämä on saavutettu, pääsevät kuluttajat hyötymään energian sisämarkkinoista täysimääräisesti.

Tällä hetkellä EU ei ole saavuttamassa tätä määräaikaakaan. Sen lisäksi, että jäsenvaltiot ovat edenneet hitaasti kansallisen lainsäädäntönsä mukauttamisessa ja sellaisten täysin kilpailuun perustuvien markkinoiden luomisessa, joissa kuluttajat ovat osallisina, niiden olisi myös osattava välttää ja vastustaa sisäänpäin kääntyneisyyttä ja kansallisista lähtökohdista kumpuavaa politiikkaa. Tällaiset suuntaukset eivät ainoastaan haittaa sisämarkkinoiden toimivuutta vaan ne jopa uhkaavat tehdä tyhjäksi kaiken sen edistyksen, mitä energian sisämarkkinoiden luomisessa on tähän mennessä saavutettu. Jäsenvaltioiden energiapolitiikkojen yhdistäminen ja kansalliset rajat ylittävien tehokkaiden ja varmojen energiajärjestelmien luominen tuottaa kuitenkin selvää lisäarvoa.

Tässä tiedonannossa tarkastellaan yhdennettyjen eurooppalaisten energiamarkkinoiden hyötyjä sekä tapoja, joilla voitaisiin varmistaa, että markkinoiden kaikki mahdollisuudet saadaan hyödynnettyä mahdollisimman pian ja että ne täyttävät EU:n kansalaisten ja yritysten tarpeet ja odotukset. Tämä aloite on sisämarkkinoiden syventämisen kannalta niin tärkeä, että se on määritetty yhdeksi tiedonannon ”Toinen sisämarkkinoiden toimenpidepaketti – Yhdessä uuteen kasvuun”³ mukaisista 12 ensisijaisesta toimenpiteestä.

2. AVOIMIEN, YHDENNETTYJEN JA JOUSTAVIEN MARKKINOIDEN HYÖDYT

Niin jäsenvaltioiden hallitukset kuin yritykset ja yksityishenkilötkin on saatava ymmärtämään, miksi sisämarkkinat ovat paras vaihtoehto. Näin ei ole tällä hetkellä. Energiantuotantomarkkinat ovat edelleen hyvin keskittyneet. Kahdeksassa jäsenvaltiossa yli 80 prosenttia tuotannosta on vieläkin perinteisen vakiintuneen toiminnanharjoittajan hallinnassa. Hyvin toimivilla energiamarkkinoilla, joilla otetaan ihannetapauksessa huomioon myös ulkoisvaikutusten kustannukset, tuotantoon tehtävien investointien olisi oltava tukiperusteisuuden sijaan markkinalähtöisiä. Energiamarkkinoita ei pidetä yleisesti läpinäkyvinä tai riittävän avoimina uusille toimijoille. Tämä koskee myös kysyntäpuolen palveluntarjoajia. Energiatehokkuuteen ei tehdä taloudellisesti rationaalisia investointeja tai ainakaan niitä ei tehdä tarpeeksi. Kuluttajien tyytyväisyys on vähäistä jopa niissä jäsenvaltioissa, joissa on nykyisin varsin kilpailulliset energiamarkkinat.

Energian sisämarkkinat ovat kuitenkin jo nyt tuottaneet kiistattomia hyötyjä, ja niiden avulla vielä saavutettavissa olevat edut näyttäytyvät entistä houkuttelevampina.

2.1. Paljon on jo saavutettu

Kuluttajille enemmän valinnanvaraa ja joustoa

Ainakin 14 eurooppalaista sähkö- ja/tai kaasuyhtiötä toimii nykyisin useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa, ja 20 jäsenvaltiossa on enemmän kuin kolme pääasiallista sähköntoimittajaa⁴. Kahdessa kolmasosassa jäsenvaltioista jopa kotitaloudet ja pienyrityksetkin voivat nykyisin valita useista eri energiantoimittajista.

³ COM(2012) 573 final.

⁴ Ks. myös komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa *Energy Markets in the European Union in 2011*, jäljempänä ’valmisteluasiakirja 1’, oleva taulukko 12.

Hintojen vertailuun on kehitetty välineitä, joiden avulla kuluttajat voivat löytää edullisimmat ratkaisut. Energiatoimittajan vaihtamisella saavutettavien säästöjen oivaltaminen on johtanut vilkkaaseen vaihtamiseen monissa jäsenvaltioissa, aina Ruotsista Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, Irlantiin, Belgiaan ja Tšekkiin asti⁵.

Kilpailukykyisempi hinnoittelu

Markkinoiden avautuminen, valtioiden rajat ylittävän kaupankäynnin lisääntyminen ja markkinoiden yhdentyminen⁶ sekä kilpailun lisääntyminen, joita kaikkia edistetään EU:n lainsäädännöllä sekä tiukalla kilpailu- ja valtiontukisääntöjen noudattamisen valvonnalla, auttavat pitämään energian hinnat kurissa⁷ ja säilyttämään teollisuuden työpaikkoja EU:ssa sekä hyödyttävät kaikkia kuluttajia.

Tämän hintavaikutuksen näkyvyyttä kuitenkin heikentää se, että kuluttajien energialaskuun sisältyy muutakin kuin pelkkä käytetty energia. Kokonaissummasta suuren osan muodostavat siirto- ja jakeluverkon maksut sekä verot ja veroluonteiset maksut⁸. Tällaiset maksut ja verot eivät aina kohdistu tasaisesti kaikkiin asiakasryhmiin. Usein ne kasvattavat varsinkin kotitalouksien laskuja. Niistä kaikista päätetään jäsenvaltioiden tasolla, ja ne kuuluvat kansalliseen politiikkaan⁹. Joissakin jäsenvaltioissa verojen ja veroluonteisten maksujen osuus koko energialaskusta on noin 50 prosenttia¹⁰. Verojen osuus kotimaisten kuluttajien lopullisesta energialaskusta nousi 15 jäsenvaltion EU:ssa vuosina 1998–2010 keskimäärin 22 prosentista 28 prosenttiin.¹¹

Likvidimmät ja läpinäkyvämmät tukkumarkkinat

Likviditeetti ja läpinäkyvyys vapautetuilla sähkömarkkinoilla ovat lisääntyneet vähitellen, kun markkinoita on kytketty yhteen jäsenvaltioiden välillä¹². Markkinoiden yhteenkytkeminen on levinnyt tasaista vauhtia EU:n luoteisosista muille alueille. Nykyisin yhteenkytkettyjä jäsenvaltioita on 17. Sähkön sisämarkkinoiden luomiselle antoi positiivisen sysäyksen myös

⁵ Kuluttajamarkkinoiden tulostaulut, Euroopan komissio, PO SANCO
http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/editions/cms7_en.htm, Euroopan komission (PO SANCO) vuonna 2010 teettämä tutkimus *The functioning of retail electricity markets for consumers in the European Union*, jäljempänä 'sähkön vähittäismarkkinoita koskeva tutkimus'.
http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/market_studies/docs/retail_electricity_full_study_en.pdf.

⁶ Ks. valmisteluasiakirja 1, s. 47.

⁷ Vaikka primäärienergian hinnat ovat viime vuosina nousseet raakaöljyn osalta 14 prosenttia, kaasun osalta melkein 10 prosenttia ja hiilen osalta 8 prosenttia vuosittain, sähkön tukkuhinta EU:ssa on noussut paljon vähemmän, vain 3,4 prosenttia. Ks. valmisteluasiakirjan 1 kuvio 29.

⁸ Niitä käytetään muun muassa energiankäytön ulkoisten ympäristövaikutusten vuoksi, kuten komissio suosittelee vuotuisissa kasvuselvityksissä 2011 ja 2012 (KOM(2011) 11 lopullinen, KOM(2011) 815 lopullinen). Samaa suositetaan myös Eurooppa-neuvoston päätelmissä (EUCO 10/1/11 REV1). Tavoitteena on siirtää verotusta työn verottamisesta kohti kulutusta ja ympäristön pilaamista, ottaen kuitenkin huomioon EU:n teollisuuden kilpailukyky ja kuluttajahinnat. Niitä voidaan kuitenkin käyttää myös tulojen kartuttamiseen.

⁹ Näitä koskevia yksityiskohtaisia tietoja jäsenvaltioittain on valmisteluasiakirjan 1 osassa 3.

¹⁰ Ks. valmisteluasiakirjan 1 osan 2 kuvio 33.

¹¹ Ks. tutkimus *Price developments on the EU retail markets for electricity and gas 1998 – 2011*, s. 2 http://ec.europa.eu/energy/observatory/electricity/doc/analysis_retail.pdf. Ympäristöverotuksen keskimääräinen osuus kaikista verotuloista on kuitenkin vähenemässä EU:ssa. *Taxation trends in the European Union*, Euroopan unioni 2011: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DU-11-001/EN/KS-DU-11-001-EN.PDF.

¹² Markkinoiden yhteenkytkemisellä optimoidaan yhteenliittämiskapasiteetti ja varmistetaan sähkövirrat alhaisen hinnan alueilta korkean hinnan alueille yhdistämällä automaattisesti myyjät ja ostajat kummallakin puolen rajaa.

koko saaren kattavien markkinoiden perustaminen Irlantiin vuonna 2007. Edellä kuvaillut kehityssuunnat ovat lisänneet kaupankäyntiä yli rajojen ja lähentäneet hintoja.¹³ Läpinäkyvyys on lisääntymässä myös vuonna 2011 hyväksytyn energian tukkumarkkinoiden eheyttä ja tarkasteltavuutta koskevan asetuksen¹⁴ ansiosta.

Kaasuyhtiöiden välisen kaupan lisääntyessä on perustettu lisää kaasun kauppapaikkoja (kaupankäynnin keskuksia). Huomiota herättävää olikin niiden lukumäärän kymmenkertaistuminen vuosina 2003–2011. EU:n markkinat likvideine kaasukaupan keskuksineen ovat hyötynneet kilpailusta eri kaasujen välillä, myös nesteytetyn maakaasun maailmanmarkkinoilla, joihin vaikuttavat EU:n ulkopuoliset tapahtumat, kuten niin sanottu liuskeöljyvallankumous Yhdysvalloissa. Tällä on ollut positiivista vaikutusta kaasun tukkuhintoihin EU:n likvideillä ja kilpailuun perustuvilla markkinoilla. Jyrkkä ero verrattuna vähemmän likvideihin ja kilpailullisiin markkinoihin on silmäänpistävä.¹⁵

Turvatummat toimitukset

Tukkumarkkinoiden lisääntynyt likviditeetti on myös auttanut parantamaan toimitusvarmuutta EU:ssa. Vuosina 2000–2010 merkittävien Eurooppaan kaasua toimittavien maiden määrä lisääntyi 14:stä 23:een. Tämän vaikutus toimitusvarmuuteen oli nähtävissä esimerkiksi helmikuun 2012 alussa, kun erityisen kylmän sään aiheuttama kaasun ja sähkön poikkeuksellisen suuri kysyntä sattui juuri aikaan, jolloin kaasun tuonti oli vähentynyt. Lyhyen aikavälin hintasignaalit EU:n länsiosien kaasukaupan keskuksissa ja sähköpörseissä houkuttelivat kaasua sinne, missä sitä eniten tarvittiin, ja auttoivat varmistamaan, että kaikki saatavilla oleva sähköntuotantokapasiteetti saatiin käyttöön, jolloin energian toimittaminen loppukäyttäjille ei häiriintynyt.

Yhteensovittamisen ja läpinäkyvyyden lisääntyminen suhteissa kolmansiiin maihin

EU ja sen jäsenvaltiot ovat tunnustaneet, että niiden ulkoisten energiasuhteiden yhteensovittamiseksi on tehtävä enemmän töitä¹⁶. Tämä koskee erityisesti suhteita tuottaja-, kauttakulku- ja kuluttajamaihin.¹⁷ Yhteensovittaminen antaa EU:lle enemmän painoarvoa energiaan liittyvissä kauppasuhteissa.

EU:n aloitteesta EU:n energiasisämarkkinoiden sääntöjen soveltamisen hyödyt on ulotettu myös Länsi-Balkanille ja naapurimaihin, erityisesti energiayhteisön perustamissopimuksen¹⁸ ansiosta. Energiayhteisö voi ja sen pitäisikin laajentua edelleen siten, että voidaan perustaa EU:n rajat ylittävät kasvavat energiamarkkinat. Energian kauppa hyvin toimivilla markkinoilla tarjoaa todellista etua EU:lle, energiayhteisölle ja muille naapurimaille. Hyvin toimivat markkinat tuottavat arvoa sekä tuoja- että viejämaille ja mahdollistavat

¹³ Komissio jatkaa valpasta seurantaan varmistaakseen, että sähkön kaupassa ei synny markkinoiden yhteenkytkemisen kannalta välttämättömän yhteistyön rinnalle kilpailun vastaista toimintaa.

¹⁴ EUVL L 326, 8.12.2011, s. 1.

¹⁵ Ks. valmisteluasiakirjan 1 sivulla 31 oleva kartta 1.

¹⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 994/2012/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, energia-alalla tehtyjä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden hallitustenvälisiä sopimuksia koskevan tietojenvaihtomekanismin perustamisesta (EUVL L 299, 27.10.2012, s. 13). Ks. myös COM(2012) 218 final.

¹⁷ Euroopan kansalliset sääntelyviranomaiset sovittavat kansainvälisiä kysymyksiä koskevaa työskentelyään yhteen Euroopan energia-alan sääntelyviranomaisten neuvoston (CEER) välityksellä.

¹⁸ Vuonna 2005 allekirjoitetun sopimuksen osapuolia ovat Länsi-Balkanin maat, Ukraina ja Moldova. Norja, Turkki, Armenia ja Georgia ovat tarkkailijoita.

luonnonvarojen täydentävän käytön eri alueilla. EU auttaa ja tukee energiayhteisön maita niiden haasteissa, jotka liittyvät energian sisämarkkinoiden sääntöjen soveltamiseen.

Lisäksi on saavutettu merkittävää edistystä määriteltäessä energian sisämarkkinoiden periaatteiden pohjalta yhteisiä sääntelyä koskevia parhaita käytänteitä ja teknisiä standardeja eteläisten Välimeren maiden kanssa. Tällä on valmisteltu energian sisämarkkinoita ottamaan vastaan uusiutuvista energialähteistä tuotettuja merkittäviä tehovirtauksia. Samalla tässä yhteydessä tarjoutuu tilaisuus suuriin yhteisiin infrastruktuurihankkeisiin Euroopan naapuruuspolitiikan puitteissa.

2.2. Vieläkin enemmän voidaan saavuttaa

Jo mainittujen hyötyjen lisäksi monilla aloilla on käynnissä töitä, jotka tuottanevat piakkoin tuloksia.

Kuluttajille paremmat mahdollisuudet hallita energiakustannuksiaan

Energian hinnat todennäköisesti nousevat edelleen tulevaisuudessa, sillä muun muassa maailmanlaajuinen polttoaineen kysyntä ei ole laantumassa ja EU:n ikääntyvien energiajärjestelmien ylläpitäminen ja uudistaminen vaativat investointeja¹⁹. Energian sisämarkkinoiden avulla voidaan kuitenkin varmistaa, että investoinnit toteutetaan mahdollisimman kustannustehokkaasti ja että energiantoimittajien kilpailupaineet pitävät kotitalouksien ja teollisuuden kustannukset ennen veroja kurissa. Arvioiden mukaan EU:n kuluttajat voisivat jo nyt säästää jopa 13 miljardia euroa vuodessa siirtymällä halvimpaan saatavilla olevaan sähkötariffiin²⁰. Tämä mahdollisuus jää nykyisin suurelta osin hyödyntämättä, koska vielä on monia, jotka eivät joko ole siitä täysin tietoisia tai osaa käyttää hyväkseen kaikkia markkinoiden tarjoamia mahdollisuuksia²¹.

Kulutuksen parempi hallinta älykkään teknologian ansiosta

Kuluttajia voidaan auttaa hallitsemaan paremmin energiameinojaan uusilla energiapalveluilla, jotka ovat avoimia uusille toimijoille, ja markkina-aloitteilla, jotka mahdollistavat energiatehokkaamman kulutuksen ja auttavat kuluttajia tuottamaan itse sähköä omaan kulutukseen.

Tulevaisuuden tekninen kehitys tukee tätä suuntausta. Älykkäät mittausjärjestelmät sekä edistävät kuluttajien omaa mikrotuotantoa että auttavat vähentämään kotitalouksien energiankulutusta. Lisäksi älykkäät mittausjärjestelmät mahdollistavat energian kulutuksen reaaliaikaisen mukauttamisen markkinahintojen vaihteluun. Tämän on osoitettu vähentävän kotitalouksien energiakustannuksia 13 prosentilla, mutta kodinkoneautomaatiolla voidaan saavuttaa vieläkin suurempia säästöjä²².

Markkinoiden kehittymistä tähän suuntaan edesauttaa uusi energiatehokkuusdirektiivi, johon sisältyy säännöksiä hajautetusta tuotannosta ja kysynnänohjauksesta²³. Yhteistyö

¹⁹ Ks. komission tiedonanto ”Energia-alan etenemissuunnitelma 2050”, s. 2, 5, 6 ja 7. Energiajärjestelmän hiilivapaaksi saattaminen ei tulisi kalliimmaksi kuin nykyisen politiikan jatkaminen.

²⁰ Sähkön vähittäismarkkinoiden toimintaa koskeva tutkimus.

²¹ Tietoisuus kuluttajien keskuudessa on vähäistä kaikkialla EU:ssa: vain yksi kolmesta kuluttajasta vertailee tarjouksia. Ks. sähkön vähittäismarkkinoita koskeva tutkimus.

²² Vaasaattin tutkimus, ”Empower Demand”, <http://www.esmig.eu/press/filestor/empower-demand-report.pdf>.

²³ KOM(2011) 370.

yleishyödyllisten palvelujen (erityisesti energia ja televiestintä) välillä voi auttaa turvaamaan investointien kustannustehokkuuden.²⁴

Lisää kilpailua siirtoverkkoihin pääsyn helpottuessa

Komissio teki vuonna 2007 energiamarkkinoiden toimivuudesta alakohtaisen tutkimuksen²⁵, jonka päätelmänä todettiin, että siirtoverkkojen toteuttamisen lisäksi on myös huolehdittava siitä, että kaikilla markkinatoimijoilla on mahdollisuus käyttää niitä.

Uusien tulijoiden tasavertaisia kilpailumahdollisuuksia on haitannut siirtoverkkojen avoimen ja syrjimättömän käyttöoikeuden puuttuminen. EU:n sääntöjen mukaan jäsenvaltioiden on erotettava (eriytettävä) siirtotoiminta energian toimittamisesta²⁶. Pelkästään siirtotoiminnan harjoittamisesta on muodostunut uusi toimiala, joka on yhä selkeämmin valtioiden rajat ylittävää toimintaa. Siirtoverkonhaltijoiden eurooppalaiset verkostot (Sähkö-ENTSO ja Kaasu-ENTSO) ja energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyövirasto (ACER) ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä turvaamaan olemassa olevan infrastruktuurin tehokkaampi käyttö sekä uuden infrastruktuurin suunnittelu ja kehittäminen mieluummin eurooppalaisesta kuin yrityskeskeisestä näkökulmasta ja käyttäen parasta saatavilla olevaa teknologiaa. Eriyttämistä ja kilpailua koskevien sääntöjen noudattamista on valvottava edelleen tiukasti, jotta voidaan varmistaa tosiasiallinen pääsy siirtoinfrastruktuuriin kaikkialla EU:ssa.

Verkkojen käytön ja kehittämisen tehostaminen

Yleiseurooppalaisia teknisiä sääntöjä (sitovia ohjeita ja määräyksiä) soveltamalla voidaan parantaa verkkojen tehokkuutta entisestään. Energian toimittajien ja käyttäjien pitäisi hyötyä helpommasta verkkoon pääsystä ja alhaisemmista transaktiokustannuksista. Kaasualalla verkkoon pääsyn esteitä voidaan poistaa ylikuormituksen hallintaa koskevilla uusilla säännöillä ja putkikapasiteetin läpinäkyvällä jakamisella. Sähköalalla uusien teknisten sääntöjen, jotka koskevat esimerkiksi rajatylittäviä tasehallintamarkkinoita ja likvidejä päivänsisäisiä markkinoita²⁷, pitäisi yhdessä älykkäiden verkkojen kanssa auttaa parantamaan järjestelmän joustavuutta ja uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön laajamittaista käyttöönottoa sekä kysynnänohjausresurssien käyttöä tuotannon rinnalla. Tämän ansiosta uusiutuvia lähteitä hyödyntävät energiantuottajat voivat toimia todelliseen kilpailuun perustuvilla markkinoilla ja vähitellen saada samaa vastuuta kuin perinteiset energiantuottajat, myös tasehallinnan osalta.

²⁴ CNECT-pääosaston julkinen kuuleminen:
http://ec.europa.eu/information_society/policy/doc/library/public_consult/cost_reduction_hsi?cost_reduction.pdf.

²⁵ KOM(2006) 851 lopullinen.

²⁶ Tähän mennessä komissio on saanut sertifiointipäätösluonnokset yli neljältäkymmeneltä siirtoverkonhaltijalta kolmessaatoista jäsenvaltiossa. Yhteensä sertifiointia edellytetään 99 siirtoverkonhaltijalta. Kahdeksantoista näistä voidaan sertifioida omistajuuden eriyttäneiksi.

²⁷ Päivänsisäisten markkinoiden ja tasehallintamarkkinoiden ansiosta markkinatoimijat (kuluttajat mukaan luettuina) voivat mukauttaa tuotantoaan ja kulutustaan muuttuvien olosuhteiden ja erityisesti hintojen mukaan. Likvidit päivänsisäiset markkinat ovat tarpeen, jotta tarjontaa ja kysyntää voidaan mukauttaa tunneittain, mitä ei vielä tapahdu Euroopan laajuisesti. Rajatylittävät tasehallintamarkkinat auttavat välttämään tarpeettomia kustannuksia, joita aiheutuu tasehallintapalvelujen puhtaasti kansallisesta hankkimisesta. Näiden järjestelyjen ansiosta kysyntää ja tarjontaa voidaan tasapainottaa rajojen yli kaikilla aikaväleillä.

3. ENERGIAN SISÄMARKKINOIDEN MAHDOLLISIMMAN TEHOKAS HYÖDYNTÄMINEN

Hyvin toimivien energian sisämarkkinoiden hyödyt ovat vähitellen käymässä ilmeisiksi. Voittavana on kuitenkin vielä eräitä haasteita, joiden käsittelyllä on jo kiire, jos energian sisämarkkinat halutaan saada valmiiksi vuoteen 2014 mennessä. Jos toimiin ei ryhdytä nyt, voi vaarantua paitsi siirtyminen vuoteen 2020 mennessä ja siitä eteenpäin kestäviin, innovatiivisiin, vähähiilisiin ja energiatehokkaisiin järjestelmiin myös kiireellisesti tarvittavien investointien hankkiminen pienimmin mahdollisin kustannuksin tai jopa ilman kustannuksia.

3.1. Täytäntöönpanon valvonnan haaste

3.1.1. Kolmannen energiapaketin täytäntöönpano

Energian sisämarkkinoiden toimintarakente on selkeä. Siitä säädetään niin sanotussa kolmannessa energiapaketissa²⁸ ja sitä täydentävässä lainsäädännössä²⁹. Rakenteosat ovat olemassa, mutta ne on vielä pantava tehokkaasti täytäntöön, jotta energian sisämarkkinat voisivat toimia.³⁰ Täytäntöönpanon viivästyminen vaikuttaisi kielteisesti kaikkiin toimijoihin. Sen vuoksi sitä ei voida hyväksyä markkinoiden avaamisen eikä kuluttajien tosiasiallisten vaikuttamismahdollisuuksien ja suojelunkaan osalta.

Komission tärkeysjärjestyksen kärjessä on rikkomismenettelyjen jatkaminen niitä jäsenvaltioita vastaan, jotka eivät ole vielä panneet kolmannen energiapaketin direktiivejä kaikilta osin tai asianmukaisesti täytäntöön.³¹ Komissio aikoo antaa säännöllisesti ajantasaistettuja tietoja energian sisämarkkinoita koskevan lainsäädännön täytäntöönpanosta yksittäisissä jäsenvaltioissa sekä rikkomismenettelyjen etenemisestä.

Komissio helpottaa Euroopan energia-alan sääntelyviranomaisten neuvoston tuella jäsenvaltioiden parhaiden käytänteiden vaihtoa tärkeimmissä kuluttajiin liittyvissä asioissa, mukaan luettuina hintavertailun välineet, läpinäkyvä hinnoittelu ja laskutus sekä heikoimmassa asemassa olevien kuluttajien käsitteen täsmentäminen.

Energia-alan kansallisia sääntelyviranomaisia kehoitetaan jakamaan tietoa kuluttajille. Komissio aloittaa vielä ennen vuoden 2012 loppua verkkopohjaisen opastuksen energian kuluttajien oikeuksista ja kuluttajien tietolähteistä sekä kuluttajien suojelusta

²⁸ Direktiivit 2009/72/EY ja 2009/73/EY sekä asetukset (EY) N:o 713/2009, 714/2009 ja 715/2009.

²⁹ Erityisesti toimista kaasunsaannin turvaamiseksi ja neuvoston direktiivin 2004/67/EY kumoamisesta annettu asetus (EU) N:o 994/2010 ja ehdotettu asetus Euroopan laajuisen energiainfrastruktuurin suuntaviivoista.

³⁰ Yksityiskohtaisia tietoja komission täytäntöönpanopolitiikasta kolmannen energiapaketin suhteen annetaan tiedonannossa ”Sisämarkkinoiden hallinnoinnin parantaminen” (COM(2012) 259 final). Lokakuussa 2012 kokoontunut Eurooppa-neuvosto viittasi tähän tiedonantoon kehottaessaan jäsenvaltioita ryhtymään kiireellisesti toimiin. Tätä asiaa koskevan politiikan seuranta toteutetaan muun muassa talouspolitiikan eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä.

³¹ Ks. valmisteluasiakirjan 1 osa 4. Komissio on aloittanut syyskuusta 2011 lähtien 19 rikkomismenettelyä direktiivin 2009/72/EY ja 19 menettelyä direktiivin 2009/73/EY täytäntöönpanon laiminlyönnin vuoksi. Vain 12 tapausta oli 24. lokakuuta 2012 mennessä käsitelty loppuun, ja muiden käsittely jatkuu edelleen. Tämä ei rajoita komission oikeutta puuttua tiettyjen säännösten täytäntöönpanon laiminlyöntiin myöhemmässä vaiheessa, jos puutteita todetaan esimerkiksi vaatimustenvastaisuustarkastuksessa (kaikki ilmoitukset kansallisista täytäntöönpanotoimenpiteistä tutkitaan EU-lainsäädännön mukaisuuden varmistamiseksi).

yksittäisten jäsenvaltioiden energiamarkkinoilla.

3.1.2. Tasapuolisten toimintaedellytysten turvaaminen

Energia-alan sääntelyviranomaisten ja kilpailuviranomaisten on sekä EU:ssa että kansallisella tasolla toimittava päättäväisesti varmistaakseen, että kaikkia yrityksiä kohdellaan markkinoilla tasavertaisesti ja että tasapuolisten toimintaedellytysten luomisesta ja säilyttämisestä huolehditaan³². Komissio valvoo aktiivisesti kilpailusääntöjen noudattamista.

Tämä on tärkeää erityisesti silloin, kun perinteisten toiminnanharjoittajien historiallinen etuasema estää uusien toimijoiden pääsyä markkinoille. Komissio jatkaa kilpailuoikeuden ja valtiontukisääntöjen täytäntöönpanon valvontaa energia-alalla varmistaakseen, ettei lainsäädännöllä poistettuja kilpailun esteitä oteta uudelleen käyttöön yritysten tai viranomaisten toimilla, jotka voisivat johtaa markkinoiden vääristymiseen.

Komissio kovistelee viranomaisia varmistamaan, että esimerkiksi vesivoiman tuotantolaitoksia, varastointilaitoksia tai jakeluverkkojen hallintaa koskevien toimilupien myöntämisessä noudatetaan kaikilta osin perussopimuksen periaatteita ja EU:n johdetun oikeuden säännöksiä. Asianmukaisin tapa olisi kilpailuttaa toimiluvat syrjimättömin perustein ja käyttäen avoimia välineitä, kuten huutokauppoja. Komissio aikoo tehdä arvion siitä, onko tämä tavoite saavutettavissa nykyllä lainsäädännön toimenpiteillä.

Tasapuoliset toimintaedellytykset ovat tärkeitä myös EU:n ja ulkomaisten yritysten välillä. Sisämarkkinoiden säännöt ja kaupankäynti likvideissä sähköpörssissä avaavat EU:n energiamarkkinat kolmansien maiden toiminnanharjoittajille, joilla on niiden sijoittauduttua EU:hun samat oikeudet ja velvollisuudet kuin eurooppalaisilla toiminnanharjoittajilla. Kaasun ja sähkön tuontirajoitusten ja tuontitullien puuttumisen vuoksi Euroopan markkinat kuuluvat maailman avoimimpiin energiamarkkinoihin ja tarjoavat hyvän esimerkin maailmanlaajuisen energiakaupan helpottamiselle entisestään. EU:n kauppapolitiikan tavoitteena on varmistaa, että EU:n yritykset voivat kilpailla tasavertaisesti kilpailijoidensa kotimarkkinoilla EU:n ulkopuolella. Viidensadan miljoonan kuluttajan sisäiset energiamarkkinat antavat EU:lle ja sen yrityksille painoarvoa kansainvälisessä kaupassa.

3.1.3. Jäsenvaltioiden välisten erojen kaventaminen

Jos halutaan kehittää EU:lle sähkön ja kaasun yhtenäismarkkinat, yhtäkään aluetta tai jäsenvaltiota ei pidä jättää ulkopuolelle. Tosiasia kuitenkin on, että energiamarkkinoiden taloudellinen kehitys vaihtelee huomattavasti maittain³³. Esimerkiksi kaasumarkkinat ovat hyvin erilaiset EU:n luoteis- ja itäosissa.

Komissio ja ACER kannattavat erojen pienentämistä pääasiassa alueellisilla aloitteilla, joista pitäisi olla apua uusien alueellisten kaasukaupan keskusten ja sähköpörssien

³² Kilpailulainsäädännön täytäntöönpanon valvonnan on osoitettu tukevan toimintaedellytysten tasapuolistamista sähköntuotannon (esim. kilpailuoikeuskanne E.Onia vastaan v. 2008 ja sulautumasia GDF Suez / International Power v. 2011) ja kaasun toimittamisen (esim. asiat RWE v. 2009 ja ENI v. 2010) aloilla.

³³ Ks. valmisteluasiakirjassa 1 osa 2 ja 3.

perustamisessa ja sähkömarkkinoiden yhteenkytkemisessä koko EU:n laajuisesti mahdollisimman pian³⁴.

Alueellisten markkinajärjestelyjen vahvistamisesta ei kuitenkaan ole juurikaan apua niissä jäsenvaltioissa, joissa on ainoastaan yksi energiantoimittaja eikä verkkoyhteyksiä muihin toimittajiin. Komissio on sitoutunut auttamaan näitä jäsenvaltioita pääsemään muiden kanssa samalle tasolle, mutta edistyminen tässä asiassa ei ole mahdollista ilman perusteellisia uudistuksia kyseisissä maissa.

Jäsenvaltioiden on edistettävä kilpailua kehittämällä erityisesti rajatylittävää toimintaa tukevaa infrastruktuuria ja poistamalla markkinoille pääsyn esteitä.

3.2. Kuluttajiin liittyvä haaste: kuluttajia autettava käyttämään tilaisuudet hyväksi

Kuluttajien suojelua koskevien sääntöjen tiukka noudattaminen on välttämätöntä, mutta se ei yksin riitä. Jotta sisämarkkinoista saataisiin kaikki mahdollinen hyöty, kuluttajilla – myös yksittäisillä kansalaisilla ja pienyrityksillä – on oltava mahdollisuus ja tarvittavia kannustimia aktiiviseen toimimiseen markkinoilla.

Pk-yritykset ja kotitaloudet, jotka ovat nykyisin passiivisempia kuin suuret teollisuusyritykset, menettävät hintaeroista saatavilla olevan hyödyn. Passiivisuus voi johtua osittain kuluttajien suojelun tehottomuudesta taikka läpinäkyvyyden tai kuluttajaystävällisen tiedon puutteesta, jotka kaikki vähentävät kuluttajien tyytyväisyyttä³⁵ ja luottamusta. Palvelujen monipuolistumista ja lisäarvopalveluja ei kuitenkaan kehity ilman kuluttajien halua osallistua aktiivisesti toimintaan markkinoilla.³⁶

3.2.1. Monipuolisia ja innovatiivisia palveluja kuluttajille

Edullisimman vaihtoehdon löytäminen voi tarkoittaa esimerkiksi energian toimittajan vaihtamista kustannusten vähentämiseksi tai palvelun laadun parantamiseksi taikka sellaisen hinnoittelun valitsemista, joka kannustaa energiatehokkuuteen tai helpottaa mikrotuotantoa. Kilpailuun perustuvilla markkinoilla kuluttajilla on monipuolisesti valinnanvaraa toimittajien pyrkiessä vastaamaan kuluttajien erilaisiin tarpeisiin ja mieltymyksiin. Jotkin energian toimittajat tavoittelevat hintatietoisia asiakkaita kilpailemalla kustannuksilla kun taas toiset tarjoavat laadukasta palvelua tai lisäarvo- ja liitännäispalveluja tai jopa energiapalvelujen yhdistämistä muiden alojen (esim. televiestintä) palveluihin.

³⁴ Komission tiedonanto “Alueellisten aloitteiden merkitys tulevaisuudessa” (KOM(2010) 721 lopull.).
³⁵ Kuluttajien kaasu- ja sähkömarkkinoille antama arvosana on heikko. Vuonna 2012 sähkömarkkinat sijoittuvat 30 palvelun markkinoiden joukossa sijalle 26. Erityisen vähäistä tyytyväisyys oli Etelä-Euroopan maissa (paras tyytyväisyys oli Luxemburgissa ja huonoin Bulgariassa). Kaasumarkkinoiden sijoitus 30:n joukossa oli 21. (parhaalle sijalle pääsi Slovenia ja viimeiseksi jäi Belgia). Sekä sähkö- että kaasumarkkinoilla arvioitiin heikoksi toimittajien ja tariffien valinnanvara, vertailtavuus ja vaihtomahdollisuus. Tästä voisi päätellä, että kuluttajat eivät käytä täysin hyväkseen markkinoiden vapauttamisesta seuranneita mahdollisuuksia säästöihin. Yksityiskohtaisia tietoja eri maiden suoritustasosta annetaan valmisteluasiakirjan 1 osassa 3. Ks. http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/cms_en.htm.

³⁶ Tämän on tunnustanut myös Euroopan talous- ja sosiaaliskomitea, joka työskentelee yhdessä kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kanssa ja sen pohjalta kannustaa tietoon perustuvaan ja jäsenneltyyn keskusteluun energiakysymyksistä kansalaisyhteiskunnassa sekä järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan ja päätöksentekijöiden välillä.

Älykkäiden mittareiden käyttöönotto oikeana ajankohtana EU:n säännösten mukaisesti voi laukaista kysynnänohjauksen ja muiden innovatiivisten ja älykkäiden palvelujen kehittymisen. Kuluttajille voidaan esimerkiksi antaa mahdollisuus hyötyä alhaisemmista hinnoista heikon kysynnän aikana välttämällä energian kulutusta silloin, kun kysyntä on suurinta. Tämä on kuluttajien etujen mukaista ja laajentaa valinnanvaraa. Tällaisen palvelun tarjonta edellyttää yrityksiltä paitsi kykyä ymmärtää erilaisia syitä kuluttajien käytökseen ja energian kulutukseen liittyviä valmiuksia myös monipuolisten, joustavien ja/tai dynaamisten hinnoittelujärjestelmien saatavuutta.³⁷

Nykyisin hintasääntely kuitenkin estää monissa jäsenvaltioissa energian toimittajia tarjoamasta houkuttelevia palveluja³⁸ ja räätälöityjä ja dynaamisia hinnoittelujärjestelmiä. Tämä ehkäisee uusia toimijoita haastamasta vakiintuneiden yritysten toimintatapoja. Joissakin jäsenvaltioissa valtio on jopa määrännyt joillekin tai kaikille asiakasryhmille hintoja, jotka alittavat markkinakustannukset. Tämä voi johtaa vajeeseen, joka on katettava energiayritysten varoista tai julkisista varoista, mistä voi aiheutua tulevaisuudessa huomattavia kustannuksia energian kuluttajille tai veronmaksajille. Se ei myöskään kannusta energian tehokkaaseen käyttöön. On selvää, että tällainen tilanne on taloudellisesti kestävätkin eikä kannusta kilpailukykyisten markkinoiden kehittämiseen.

Vaikka säännellyt hinnat mahdollistavat toiminnan kustannusten kattamisen, ne eivät anna oikeanlaisia hintasignaaleja tehokkaan investoinnin turvaamiseksi. Investoijat pitävät niitä osoituksena poliittisesta väliintulosta, mikä tukahduttaa investointeja. Monissa jäsenvaltioissa³⁹ on jo luovuttu sähkön ja kaasun hintojen sääntelystä valtion toimenpiteillä. Myös pienasiakkaiden vähittäishinnat on niissä vapautettu. Lisäksi komissio on sopinut eräiden muiden jäsenvaltioiden⁴⁰ kanssa aikataulusta asteittain toteutettavalle hintasääntelystä luopumiselle. Useimmat jäsenvaltiot kuitenkin puuttuvat vielä jossakin muodossa vähittäishintojen määrittämiseen.

Komissio on jo aikaisemmin aloittanut rikkomismenettelyjä niitä jäsenvaltioita vastaan, jotka sääntelevät teollisuusasiakkaiden hintoja. Unionin tuomioistuimien on äskettäin todennut hyvin selvästi, että hintasääntelyä voidaan pitää yhteensopivana EU-lainsäädännön kanssa ainoastaan tarkoin määritellyissä olosuhteissa⁴¹.

Jäsenvaltioiden olisi pyrittävä lopettamaan sähkön ja kaasun hintojen sääntely kaikkien kuluttajien osalta, kotitaloudet ja pk-yritykset mukaan luettuina, ottaen huomioon yleispalveluvelvoite ja heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden tehokas suojelu. Perusteltuun päätöksentekoon kannustamiseksi energian toimittajien olisi eriteltävä selkeästi asiakkaidensa lopullisen laskun eri kustannustekijät.

Komissio vaatii edelleen jäsenvaltioilta rakenneuudistusten yhteydessä aikatauluja hintasääntelystä luopumiseksi. Komissio jatkaa markkinalähtöisen hinnanmuodostuksen edistämistä vähittäismarkkinoilla. Tähän se voi tarvittaessa käyttää rikkomismenettelyjä niitä jäsenvaltioita vastaan, jotka pitävät yllä EU-lainsäädännön vastaista hintasääntelyä.

³⁷ BEUC, 'Empowering Consumers through Smart Meters', s. 23-26, <http://bit.ly/JKn9R7>.

³⁸ Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksi toimittajaa vaihdetaan monissa jäsenvaltioissa vain harvoin. Lisätietoja vaihtamisen määrästä annetaan valmisteluasiakirjan 1 osassa 3.

³⁹ Esimerkiksi Alankomaat, Itävalta, Luxemburg, Ruotsi, Tšekki, Saksa, Slovenia, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta.

⁴⁰ Romania, Kreikka, Portugali.

⁴¹ Asia, C- 265/08, Federutility ynnä muut vastaan Autorità per l'energia elettrica e il gas.

3.2.2. Kohdennettu apu muita heikommassa asemassa olevien kuluttajien suojelun parantamiseksi

Kuluttajien maksettavaksi tulevat energian lopulliset hinnat voivat vielä nousta tulevina vuosina. Tällä olisi negatiivinen vaikutus erityisesti niihin kuluttajiin, joiden taloudellinen tilanne on heikko. Tällaisten kuluttajien asianmukaisesti suojelusta olisi näin ollen huolehdittava. Tuet tai energian yleisten hintojen alentamiseen tähtäävä sääntely kuitenkin helposti vähentävät kannustimia energiatehokkuuteen, eikä niitä voi kohdentaa vain kaikkein eniten apua tarvitseviin. Lisäksi ne voivat vääristää kilpailua. Vaikka sosiaalipolitiikkaan voi kuulua taloudellisia tukitoimia muita heikommassa asemassa oleville kuluttajille, kustannustehokkaampaa avunantoa on energiatehokkuuden parantaminen⁴².

Energia-alalla tapahtuvista muutoksista voi aiheutua lisähaasteita tietyille kuluttajille, joilta puuttuu keinoja tai valmiuksia (kuten lukutaito, sähköisen ja muun tiedon saanti) osallistua aktiivisesti uusien kehittyvien markkinoiden toimintaan ja hyödyntää uusia mahdollisuuksia. Tällaiset kuluttajat voivat tarvita muuta kuin taloudellista lisätukea, jolla heitä autetaan ymmärtämään oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan.

Vapauttamisen jatkamista ei voi vastustaa vetoamalla eräiden kuluttajien muita heikompaan asemaan. Se osoittaa kuitenkin, että kaikkien kuluttajien ja erityisesti heikommassa asemassa olevien suojelu on yksi EU:n energiasisämarkkinoiden onnistuneen loppuunsaattamisen keskeisistä tekijöistä.

Jäsenvaltioiden olisi tarjottava muita heikommassa asemassa oleville kuluttajille kohdennettua apua, jolla puututaan taloudelliseen haavoittuvuuteen ja autetaan tekemään tietoon perustuvia päätöksiä yhä monimutkaisemmiksi muuttuvilla vähittäismarkkinoilla. Komissio tukee jäsenvaltioita antamalla ohjeita ja helpottamalla parhaiden käytänteiden vaihtamista määriteltäessä, mitä tarkoitetaan muita heikommalla asemalla ja mitkä syyt aiheuttavat kuluttajien taloudellista haavoittuvuutta.

Jäsenvaltioiden olisi korostettava energiatehokkuuden parantamisen tärkeyttä kuluttajien taloudellisen haavoittuvuuden ja energiaköyhyyden käsittelyssä.

3.3. Siirtymän muodostama haaste: Euroopan energiajärjestelmien sopeuttaminen tulevaisuuden vaatimuksiin

EU:n energiajärjestelmät ovat siirtymässä suureen murrosvaiheeseen. Ikääntyvät järjestelmät on korvattava uusilla, ne on saatettava hiilivapaiksi ja energiatehokkaiksi ja niiden toimitusvarmuutta on parannettava. Tähän tarvitaan merkittäviä investointeja. EU myöntää näihin investointeihin tukea erilaisista rahoitusvälineistä, joita ovat esimerkiksi Euroopan energia-alan elvytysohjelma, tuleva verkkojen Eurooppa -väline, EU:n koheesiopolitiikka⁴³ ja

⁴² Komissio ehdotti 22. kesäkuuta 2011 uutta direktiiviä, jonka tarkoituksena on lisätä jäsenvaltioiden toimia energian käytön tehostamiseksi kaikissa energiaketjun vaiheissa muuntamisesta ja jakelusta loppukulutukseen asti. Neuvosto saavutti 4. lokakuuta 2012 energiatehokkuusdirektiivistä poliittisen yhteisymmärryksen. Euroopan parlamentti oli äänestänyt tällaisen yhteisymmärryksen puolesta 11. syyskuuta 2012.

⁴³ Vuosiksi 2007–2013 on varattu määrärahoja vähintään 11 miljardia euroa. Komissio on lisäksi ehdottanut, että vuosina 2014–2020 keskitetään merkittävä määrä EU:n koheesiopolitiikan toimia uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkuuteen, myös älykkäisiin verkkoihin, sekä panostetaan voimakkaasti tutkimukseen, teknologisen kehittämiseen ja innovointiin. Jäsenvaltioiden ja alueiden olisi huolehdittava, että tämä rahoitus täydentää ja houkuttelee yksityisiä investointeja eikä syrjäytä niitä.

Horisontti 2020 -ohjelma⁴⁴. Investointeja tehdään nytkin⁴⁵, mutta tahtia on lisättävä, jos tavoitteet halutaan saavuttaa.

Energian sisämarkkinat voivat auttaa EU:ta siirtymävaiheessa: hyvin toimivat markkinat voivat edistää ja tukea järjestelmän muutosta paljon tehokkaammin ja halvemmalla kuin keskitetty suunnittelu tai puhtaasti tukiperusteinen uudistaminen. Muutos ei ole kuitenkaan mahdollinen ilman asianmukaisesti yhdenmukaistettua nyky aikaista infrastruktuuria.

3.3.1. Markkinat töihin kannustamaan oikeanlaisiin investointeihin

Ennen vapauttamista koko järjestelmä tuotannosta kulutukseen asti oli vertikaalisesti integroituneiden kansallisten energiayhtiöiden määräysvallassa. Kun markkinat ovat kehittyneet kilpailuun perustuviksi ja niillä toimii useita tuottajia ja eriytettyjä verkonhaltijoita, mikään yksi taho ei yksinään pysty turvaamaan sähköjärjestelmän luotettavuutta. Markkinatoimijat ovat riippuvaisia toisistaan. Tuuli- ja aurinkoenergian⁴⁶ lisääminen monipuolistaa tarjontaa ja kysyntää, mutta samalla vaikeuttaa niiden pitämistä tasapainossa kaikkina aikoina ainakin siihen asti, kunnes kysynnänohjaus- ja varastointimahdollisuudet paranevat.

Edellä kuvaillut sähköjärjestelmän haasteet ovat kuitenkin voitettavissa edellyttäen, että sääntelykehyksessä määritellään tarkasti niiden eri toimijoiden asema, jotka osallistuvat sähköön toimittamiseen loppuasiakkaille. Näitä toimijoita ovat esimerkiksi energian tuottajat, verkonhaltijat, kysynnänohjauspalvelujen tarjoajat, sähköön toimittajat ja kuluttajat. Tarjonnan ja kysynnän joustavuus voidaan ja se olisi syytäkin palkita markkinaperusteisilla (lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin) hintasignaaleilla, joilla kannustetaan sähköön energiatehokkaaseen tuotantoon ja käyttöön. Tältä osin sääntelyä täydennetään kilpailuoikeuden sääntöjen noudattamisen valvonnalla. On vältettävä julkisia tukitoimia, jotka eivät kannusta investointeihin ja vaarantavat sisämarkkinoiden toiminnan.

Joustavuus

Jos markkinoiden annetaan toimia, ne osoittavat sähköön taloudellisen arvon kunakin ajankohtana. Hinnat laskevat silloin, kun tarjontaa on paljon (esim. silloin, kun tuuli- ja aurinkoenergiaa on runsaasti saatavilla) ja nousevat tarjonnan ollessa vähäisempää.

Tällaiset dynaamiset hintasignaalit ovat välttämättömiä kannustettaessa kuluttajia ja kysyntäpuolen palveluntarjoajia vähentämään kulutusta huippukysynnän aikoina. Sähköalalla hinnanmuutoksilla on perinteisesti ollut vain vähän vaikutusta kysynnän määrään, mutta kun älykkäitä verkkoja ja mittareita otetaan käyttöön, toteutuvat yksittäisten kuluttajien tai kuluttajaryhmittymien mahdollisuudet kysyntäjoustoon.

Hintasignaalit ovat ratkaisevia myös kannustettaessa joustavuuteen tarjontapuolella, jolla varastointia tai tuotantokapasiteettia voidaan nopeasti lisätä tai vähentää. Yhdessä EU:n

⁴⁴ Tarkoituksena on hyvin kohdennettu T&K-tuki.

⁴⁵ Ks. komission yksiköiden valmisteluasiakirja *Investment projects in Energy Infrastructure*, jäljempänä 'valmisteluasiakirja 2'.

⁴⁶ Energia-alan etenemissuunnitelma osoittaa, että uusiutuva energia muodostaa EU:n energijärjestelmän ytimen vuoteen 2050 ulottuvalla tarkastelukaudella, ja sen osuus sähköntuotannosta on hyvin suuri jo vuoteen 2030 mennessä.

entistä vankemman päästökauppajärjestelmän⁴⁷ kanssa markkinat voivat turvata optimaaliset investoinnit ja sähköjärjestelmien laadun tulevaisuudessa.

Hintojen moninaisuus voi huolestuttaa poliittisia päätöksentekijöitä ja kuluttajia. Jäsenvaltioiden markkinoiden linkittäminen vähentää riskiä, sillä on vähemmän todennäköistä, että hintavaihtelut olisivat samanaikaisia kaikissa maissa. Huippukysyntään vastaamista helpottavat lisääntynyt kysynnän ohjaus ja joustava tuotanto ja varastointi. Ei ole näyttöä siitä, että vaihtelevammat lyhyen aikavälin markkinat johtaisivat korkeampiin keskihintoihin, erityisesti jos varavoimaa on koko ajan saatavilla.

Toimittajat voivat suojautua lyhyen aikavälin hintavaihteluilta pitemmän aikavälin futuurimarkkinoilla. Vähittäismyyjät voivat tarjota innovatiivisia hinnoittelusuunnitelmia niille kuluttajille, jotka ovat kiinnostuneita hyötymään joustavista toimitussopimuksista, joiden turvin ne voivat optimoida energiakustannuksensa käyttämällä älykkäitä mittausjärjestelmiä ja laitteita, joilla kulutusta voidaan ohjata alhaisten hintojen aikoihin.

Lyhyesti sanottuna asianmukaisesti toimivat pitkän ja lyhyen aikavälin tukkumarkkinat (erityisesti seuraavan vuorokauden ja päivänsisäisillä markkinoilla sekä tasesähkön ja liitäntäispalvelujen markkinoilla), jotka reagoivat sähkön rahalliseen arvoon kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla, voivat ohjata investointeja sinne, missä niillä on suurin vaikutus.

Komissio aikoo ensisijaisesti

- **varmistaa kaikkina aikoina hyvin toimivien, rajatylittävien tukkumarkkinoiden jatkokehittämisen laatimalla verkkosääntöjä⁴⁸. Komissio luottaa ACERin, ETNSOjen, Euroopan parlamentin ja jäsenvaltioiden tukeen sen varmistamiseksi, että verkkosäännöt otetaan käyttöön suunnitellusti⁴⁹. Tällaisiin säännöstöihin sisältyvien yhteisten sääntöjen ansiosta verkonhaltijat, energian tuottajat, toimittajat ja kuluttajat voivat toimia tehokkaammin markkinoilla.**

- **auttaa nopeuttamaan varastoinnin ja joustavan tuotannon integroimista esimerkiksi pyrkimällä ratkaisemaan loputkin Euroopan tasesähkön markkinoiden verkkosääntöihin liittyvät sääntelykysymykset. Komissio harkitsee koordinoitua esille nousevien sääntelykysymysten ja teknisten kysymysten käsittelemiseksi. Energiateknologiaa ja innovointia koskevassa tulevassa komission tiedonannossa tarkastellaan sitä, miten teknologian kehittäminen, varastointiteknologia ja mikrotuotanto mukaan luettuina, voitaisiin yhdistää Euroopan tason markkinoiden kehittämiseen ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttamiseksi.**

Valtion toimenpiteiden optimointi: energialähteiden valinnan ohjaaminen vähähiiliseen suuntaan

EU:ssa on otettu käyttöön päästökauppajärjestelmä, joka on markkinapohjainen väline. Sen tavoitteena on saavuttaa sovitut kasvihuonekaasuvähennykset mahdollisimman pienin kustannuksin, ja sillä on onnistuttu luomaan hiilelle yhtenäinen hinta Euroopassa. Vuodesta 2013 eteenpäin myös hiilimarkkinoiden suunnittelu on täysin ”eurooppalaistunut” ja auttaa helpottamaan energian sisämarkkinoiden siirtymistä kestäviin, vähähiilisiin ja tehokkaisiin

⁴⁷ Direktiivi 2003/87/EY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiiveillä 2008/101/EY ja 2009/29/EY.

⁴⁸ Ks. 2.2 kohta: Verkkojen käytön ja kehittämisen tehostaminen.

⁴⁹ Komission päätös, annettu 19 päivänä heinäkuuta 2012, vuotuisten prioriteettiluetteloiden vahvistamisesta vuodeksi 2013 verkkosääntöjen ja suuntaviivojen laatimista varten, 2012/413/EU.

energiajärjestelmiin suosimalla vähähiilisiä investointeja⁵⁰ ja vähähiilisiä polttoaineita hiili-intensiivisempien sijasta.

Lisäksi edellä mainittu siirtymän haaste edellyttää valtion tukitoimien optimointia sen varmistamiseksi, että asianmukaisia investointeja tehdään jatkossakin.

Jäsenvaltioissa on eri energialähteiden osalta nykyisin käytössä monenlaisia suoria tai välillisiä valtiontukia ja/tai lisämaksuja kuluttajille. Jos edellä käsitelty energian sisämarkkinoiden loppuun saattaminen, tuotantokustannusten lasku ja hiilimarkkinoiden kehitys etenevät jatkossakin, kaikkia tukimekanismeja on tarkasteltava säännöllisesti uudelleen.

Esimerkiksi uusiutuvien energialähteiden tukimekanismit, kuten myös monet ensisijaista verkkoon pääsyä koskevat pakolliset säännöt⁵¹, otettiin käyttöön, kun markkinoiden avautuminen ja ulkoisten kustannusten sisällyttäminen perinteiseen tuotantoon olivat vielä kesken ja monet uusiutuviin energialähteisiin liittyvät teknologiat olivat vasta kehityksen alkuvaiheessa. Markkinat ja teknologiat ovat kehittyneet sen jälkeen.

Komissio antaa opastusta parhaista käytänteistä ja uusiutuvien energialähteiden tukijärjestelmistä ja niiden uudistamisesta saaduista kokemuksista.⁵²

Tavoitteena on kansallisten lähestymistapojen yhdenmukaistaminen siten, että samalla turvataan kustannustehokkuuden ja säännöllisen vähentämisen periaatteiden noudattaminen ja vältetään sisämarkkinoiden pirstaloituminen. Mitä tehokkaampia järjestelmät ovat, sitä halvemmaksi uusiutuva energia tulee, ja mitä yhdenmukaisempia ne ovat, sitä helpompaa on integroida uusiutuvaa energiaa verkkoon yli EU:n sisäisten ja ulkoisten rajojen.

Komissio on aloittanut ympäristönsuojelua koskevista valtiontuista annettujen suuntaviivojen uudelleentarkastelun. Tavoitteena on ottaa huomioon teknologiaympäristön ja EU:n energiapolitiikan tavoitteiden muuttuminen sekä minimoida kilpailun vääristyminen sisämarkkinoilla.

Uudelleentarkastelulla pyritään erityisesti varmistamaan, että valtiontukien valvonta helpottaa tuen myöntämistä siinä tapauksessa, että se on hyvin suunniteltu, kohdennettu, mahdollisimman vähän kilpailua vääristävä ja jos parempia vaihtoehtoja (sääntelyyn tai markkinoihin perustuvat välineet) ei ole saatavilla. Komissio kannustaa erityisesti ratkaisuihin, jotka ovat kustannustehokkaita ja edistävät rajatylittävää yhdentämistä.

Komissio aikoo työskennellä aktiivisesti G20-tavoitteen puolesta kaikkien ympäristön kannalta haitallisten tukien poistamiseksi, mukaan luettuina vielä jäljellä ovat fossiilisten polttoaineiden suorat ja välilliset tuet.⁵³

⁵⁰ Myös hiilidioksidin talteenotossa ja varastoinnissa ("CCS").

⁵¹ Direktiivi 2009/28/EY.

⁵² COM(2012) 271 final.

⁵³ Tiedonantoon "Etenemissuunnitelma kohti resurssitehokasta Eurooppaa" (KOM(2011) 571 lopullinen) sisältyy välitavoite, jonka mukaan "vuoteen 2020 mennessä ympäristölle haitallisista tuista on luovuttu asteittain". Myös vuotuisissa kasvuselvityksissä 2011 ja 2012 (KOM(2011) 11 lopullinen, KOM(2011) 815 lopullinen) kehoitetaan luopumaan ympäristölle haitallisista tuista. Fossiilisten polttoaineiden tukien uudistamiseen on sitouduttu myös maailmanlaajuisella tasolla, esimerkiksi G20:n ja Rio+20-konferenssin yhteydessä.

Eräät jäsenvaltiot ovat jo ottaneet tai suunnittelevat ottavansa käyttöön erillisiä maksuja tuotantokapasiteetin saatavuudesta markkinoilla, sillä ne pelkäävät, että ”pelkän energian” markkinat eivät turvaa niin riittäviä investointeja tuotantoon, että niillä voitaisiin varmistaa toimitusvarmuus pitemmällä aikavälillä. Tällaiset kapasiteettimekanismit ovat pitkän aikavälin välineitä, joiden tarkoituksena on varmistaa tulojen virrat (valikoiduille) tuottajille ja sitouttaa kuluttajat maksamaan tarjotusta kapasiteetista.⁵⁴

Komissio katsoo kuitenkin, että jos kapasiteettimekanismit eivät ole hyvin suunniteltuja ja/tai niitä on otettu käyttöön ennenaikaisesti tai vailla kunnollista EU:n tason koordinoitua, niillä voi olla vääristävä vaikutus. Jos kapasiteettimekanismit eivät kohtelee kysynnän vähenemistä oikeudenmukaisesti, ne voivat lukkiutua tuotantoperusteisiin ratkaisuihin energiatehokkuuden tai kysynnänohjauksen sijasta. Jos niillä ei pystytä erottamaan peruskuormaa huippukuormasta, ne eivät ehkä onnistu houkuttelemaan riittävän joustavaa tuotantokapasiteettia. Kapasiteettimekanismit vääristävät EU:n laajuisen hintasignaalin ja ovat omiaan suosimaan fossiilisia polttoaineita käyttävää energiantuotantoa vaihtelevampien uusiutuvien lähteiden kustannuksella (kun järjestelmien tasapainossa pitämiseksi tarvittavat rajat ylitetään). Sen vuoksi ne voivat haitata EU:n hiilestä vapautumisen ja resurssitehokkuuden tavoitteiden saavuttamista.

Hyvin toimivilla energiamarkkinoilla tuotantoon investoimisen kannustimet ja tuotannon toimitusvarmuus ovat sidoksissa myös hiilimarkkinoiden kehittymiseen. Komissio esittää vaihtoehtoisia rakenteellisia toimenpiteitä talouskriisistä johtuvan päästökauppaoikeuksien nykyisen ylitarjonnan käsittelemiseksi⁵⁵. Niillä voitaisiin lisätä investoijien varmuutta ja vähentää kansallisten toimenpiteiden tarvetta.

Tuotannon riittävyyden ja toimitusvarmuuden turvaamisen sijasta huonosti suunnitelluilla kapasiteettimekanismeilla on taipumus vääristää investointisignaaleja. Sellaisina nämä toimenpiteet voivat häiritä rajatylittävää kauppaa ja kilpailua, sillä ne voivat sulkea kansallisia markkinoita muualla EU:ssa tapahtuvalta tuotannolta ja myös vääristää tuotannon sijaintia sisämarkkinoilla. Kansalliset kapasiteettimekanismit voivat lisätä kaikkien jäsenvaltioiden kustannuksia estämällä tuotannon parasta mahdollista käyttöä ja rajatylittävää joustoa.

Komissio katsoo, että kapasiteettimekanismit kuuluvat todennäköisesti EU:n sisämarkkinasääntöjen soveltamisalaan, mukaan luettuina valtioneuvoston valvonta ja direktiivi 2009/72/EY.

Jäsenvaltioiden olisi todistettava tarve käyttää tällaisia mekanismeja sellaisten vaihtoehtoisten lähestymistapojen sijasta, kuten huipuntasaustoimenpiteet, tuonnin lisääminen asianmukaisten liitäntäverkkojen avulla sekä kysyntäpuolen helpompi osallistuminen teollisuus- ja vähittäisasiakkaiden markkinoilla. Rajatylittävä kaupankäynti on tarpeen säilyttää myös aikoina, jolloin tuotantokapasiteettiin kohdistuu rajoituksia. Jakomenettelyjen on oltava läpinäkyviä ja syrjimättömiä.

⁵⁴ Joissakin jäsenvaltioissa suunnitellut julkiset tukitoimet olisivat pitkän aikavälin toimitusvarmuussopimuksia, joissa osapuolena olisi valtio tai sen nimeämä taho. Kapasiteettimekanismit on erotettava lyhyen aikavälin mekanismeista, joiden tarkoituksena on varmistaa tarjonnan ja kysynnän reaaliaikaisen tasapainon säilyminen myös silloin kun jommallakummalla puolella tapahtuu äkillinen muutos.

⁵⁵ Ks. tiedonanto ”Euroopan hiilimarkkinoiden tila vuonna 2012” (COM(2012) 652).

Jäsenvaltioiden olisi tehtävä täysimittainen analyysi mahdollisista tuotantoon investoimisen puutteista ja niiden syistä. Niiden olisi tavoiteltava rajatylittäviä ratkaisuja löytämiinsä ongelmiin ennen kuin ne suunnittelevat toimia asiaan puuttumiseksi. Kapasiteettimekanismeissa olisi otettava huomioon vaikutukset, joita toimella on naapurijäsenvaltioihin ja energian sisämarkkinoihin. Energian sisämarkkinoiden pirstaloituminen on vältettävä.

Komissio on käynnistämässä julkista kuulemista sähkön toimitusvarmuudesta, tuotannon riittävydestä ja energian sisämarkkinoista.

Kuulemisen tulosten ja jäsenvaltioiden ja sidosryhmien kanssa sovittujen jatkotoimien perusteella komissio voi ehdottaa seurantatoimenpiteitä.

Toimitusvarmuus vaatii yhteensovittamista niiden jäsenvaltioiden kesken, jotka pystyvät vastaamaan kriiseihin lyhyellä aikavälillä ja tarjoamaan pitkän aikavälin ratkaisuja toimitusvarmuuden haasteisiin. Energiajärjestelmien yhdentymisen lisääntyessä tarvitaan lisää rajatylittävää koordinoitua ja yhteistyötä riskien havaitsemiseksi ja käsittelemiseksi sekä asianmukaisen kriiseihin reagoimisen varmistamiseksi.

Komissio perustaa sähköalan koordinoitiryhmän, jonka toimeksiantona on helpottaa sähkön toimitusvarmuuteen liittyvää yhteistyötä, mukaan luettuna tuotannon riittävyys ja verkon vakaus raja-alueilla.

3.3.2. Lisää integraatiota, nopeampaa nykyaikaistamista ja verkkojen parempaa käyttöä

Lisää verkkoja EU:n energiamarkkinoiden yhdentämisen tarpeisiin

Energiaa on voitava kuljettaa sinne, missä sitä tarvitaan, ilman kansallisilla rajoilla olevia fyysisiä esteitä. Tämä edellyttää muun muassa niiden vaikutusten käsittelyä, joita suunnittelemattomilla tehovirtauksilla ("silmutkavirratt") on rajatylittävään markkinoiden yhdentämiseen. Energiaverkkoihin tarvitaan vakavasti otettavia investointeja, joiden avulla saadaan tietyt EU:n alueet pois eristyksestä⁵⁶ ja voidaan saavuttaa Eurooppa 2020 -tavoitteet.

Investointien toteutusta on välttämättä tehostettava, kuten korostettiin ehdotetussa asetuksessa verkkojen Eurooppa -välineestä⁵⁷. Tulevaisuuden energiaverkkojen määrittely ympäristösäännösten mukaisesti on jo aloitettu. Komissio antoi lokakuussa 2011 ehdotuksen asetukseksi Euroopan laajuisten energiainfrastruktuurien suuntaviivoista⁵⁸. Siinä määritellään 12 ensisijaista käytävää ja aluetta, jotka kattavat sähkön, kaasun siirron ja varastoinnin sekä öljyn ja hiilidioksidin siirtoverkot ja yhteistä etua koskevien hankkeiden dynaamisen identifioinnin. Komissio on ilmoittanut kannattavansa nopeampia lupamenettelyjä, parempaa rajatylittävää infrastruktuurikustannusten jakoa ja tuen rahoittamista.

Energiainfrastruktuuripaketin nopea hyväksyminen ja täytäntöönpano on keskeisen tärkeää, kuten Eurooppa-neuvosto totesi 9. joulukuuta 2011.

Nopeampaa uudenaikaistamista kohti älykkäitä verkkoja

⁵⁶ Ks. helmikuussa 2011 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmät. Erityisesti Venäjän ja Valko-Venäjän sähköjärjestelmiin kuuluvat Baltian maat olisi synkronoitava EU:n kanssa.

⁵⁷ KOM(2011) 665.

⁵⁸ KOM(2011) 658 lopullinen.

Jouston ja energiatehokkuuden lisääntyvä tarve sekä hajautetun tuotannon ja kysyntäpuolen osallistumisen mahdollistaminen edellyttävät koordinoituja toimia älykkäiden verkkojen käyttöönottamiseksi Euroopan laajuisesti sekä alueellisella ja kuntatasolla. Älykkäät verkot tarvitsevat digitaalisen infrastruktuurin. **Komissio on antanut ehdotuksen asetukseksi Euroopan laajuisia televiestintäverkkoja koskevista suuntaviivoista⁵⁹. Siinä määritellään joukko painopisteitä, joista digitaaliset palvelut ovat yksi.** Tehokkaan käyttöönoton olisi hyödynnettävä televiestintä- ja energia-alojen toimijoiden yhteisvaikutusta infrastruktuurin ja palvelujen tasolla. Yhteistyön olisi oltava kilpailua edistävää ja siten annettava mahdollisuus myös uusille tulijoille.

Komissio jatkaa kilpailua edistävään yhteistyöhön kannustamista energia-alan ja tieto- ja viestintäteknologian (TVT) alan välillä, innovatiiviset palveluntarjoajat mukaan luettuina, edistääkseen verkkojen uudenaikaistamista ja energia-alan innovaatioiden nopeuttamista. Jäsenvaltioita kehoitetaan kannustamaan tähän kansallisella tasolla. Eurooppalaisten standardointijärjestöjen (CEN/CENELEC/ETSI) tehtävänä on kehittää kiireellisesti vuoden 2012 loppuun mennessä älykkäiden verkkojen ensimmäiset standardit. Komissio tekee näiden standardien käyttöön kannustavaa edistämistyötä.

Komissio on jo aikaisemmin antanut älykkäitä verkkoja koskevan tiedonannon⁶⁰, jossa se totesi teollisuuden tarvitsevan tietyt toimintaedellytykset sellaisen teknologian ja tuotantoedellytysten kehittämiseen, joilla tehty investoinnit saadaan tuottamaan tuloksia, sekä esitti näkemyksen integroidusta infrastruktuurin hallinnasta⁶¹. Komissio laatii parhaillaan parhaista käytänteistä ja jäsenvaltioissa toteutetuista hankkeista⁶² saatujen kokemusten perusteella ohjeita ja uusia välineitä, joilla voitaisiin nopeuttaa entisestään älykkäiden mittausjärjestelmien käyttöönottoa tällä vuosikymmenellä⁶³, seuraa älykkäisiin mittausjärjestelmiin liittyvien EU:ssa nykyisin toteutettavien hankkeiden edistymistä sekä tukee lupaavia T&K- ja pilottihankkeita⁶⁴ älykkäiden verkkojen alalla.

Komissio jatkaa T&K:n ja innovoinnin tukemista älykkäiden verkkojen käyttöönoton helpottamiseksi. Komissio uusii eurooppalaisten standardointijärjestöjen toimeksiannon standardien toisen kokonaisuuden laatimiseksi sekä laatii ohjeita ja määrittelee mahdollisia yhteistä etua koskevia hankkeita vuoden 2012 loppuun mennessä.

Vahvempi kysynnänohjaus jakeluverkoissa

Kun älykkäät mittausjärjestelmät, mikrotuotantoteknologia, älykkäät laitteet ja kotiautomaatio yleistyvät, kuluttajat voivat entistä helpommin sopeuttaa energiankysyntäänsä energiamarkkinoiden todelliseen tilanteeseen. Tällainen kysynnänohjaus säästää kuluttajien rahoja samalla kun se lisää energiajärjestelmien tehokkuutta ja vakautta. Se edellyttää kuitenkin, että jäsenvaltiot, sääntelyviranomaiset, siirto- ja jakeluverkonhaltijat ja vähittäismyyjät tekevät yhteistyötä keskenään ja muiden toimijoiden kanssa (kysyntäpuolen

⁵⁹ KOM(2011) 657 lopullinen.

⁶⁰ KOM(2011) 202.

⁶¹ Sähködirektiivissä ja energiatehokkuusdirektiivissä vahvistetaan jäsenvaltioille joukko toisiaan täydentäviä velvollisuuksia ja kannustimia toimintaedellytysten luomiseksi.

⁶² Komission teollisuuspolitiikkaa käsittelevän tiedonannon (COM(2012) 582) mukaisesti.

⁶³ Älykkäiden mittarien lukumäärä EU:ssa on saatava vuoteen 2020 mennessä lisääntymään nykyisistä noin 45 miljoonasta vähintään 240 miljoonaan. Tarvittavien vuotuisten investointien määrä lisääntyisi vuoteen 2015 mennessä nykyisestä vähän yli miljardista eurosta kustannus-hyötyanalyyseista riippuen 4–5 miljardiin euroon.

⁶⁴ Esimerkiksi sähköverkoja koskevien eurooppalaisten teollisuusaloitteiden ja älykkäitä kaupunkeja ja yhteisöjä koskevan eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden kautta.

palveluntarjoajat, TVT-yritykset tai järjestelmien kehittäjät). Tavoitteena on laatia läpinäkyvät ja helposti ymmärrettävät säännöt ja standardit kysynnänohjaukselle ja tiedonhallinnalle.

Se vaatii myös jakeluverkonhaltijoiden aseman uudelleentarkastelua. Erityisesti on varmistettava, että niiden säännelty toiminta rajoittuu tehtäviin, joita sopii parhaiten hoitamaan luonnollinen monopoli, ja että uuden teknologian mahdollistamia uusia palveluja kehitetään kilpailuun perustuvilla markkinoilla. Tässä yhteydessä lienee aiheellista tarkastella myös kolmansien osapuolten (kuten kuluttajaryhmittymät, energiapalvelut ja muiden verkottuneiden alojen, esim. TVT, televiestintä, sähkötekniikka, toimijat) roolia paikallisten jakeluverkkojen tai energiapalvelujen kehittämisessä tulevaisuudessa.

Komissio on käynnistänyt keskustelun asiasta kansalaisten energiafoorumilla (Lontoon foorumi) ja jatkaa sitä älykkäiden mittausjärjestelmien käyttöönottoa koskevien jäsenvaltioiden suunnitelmien pohjalta.

Komissio tarkastelee energian jakeluverkkojen jatkokehittämisen teknologisia näkökohtia tulevassa energiateknologiatiedonannossa.

Komissio kehottaa jäsenvaltioita omaksuma kunnianhimoisia strategioita älykkäiden mittausjärjestelmien käyttöön ottamiseksi sekä varmistamaan, että ne vastaavat niin energian toimittajien kuin jakelijoiden ja kuluttajienkin etuja.

Komissio kehottaa jäsenvaltioita laatimaan toimintasuunnitelmia siitä, miten ne aikovat uudenaikaistaa verkkojaan, mukaan luettuina jakeluverkonhaltijoita koskevat säännöt ja velvoitteet, yhteisvaikutus TVT-alan kanssa sekä kysynnänohjauksen ja dynaamisen hinnoittelun edistäminen, energiatehokkuusdirektiivin mukaisesti.

4. PÄÄTELMÄT

Markkinoiden avaaminen tarjoaa kuluttajille todellista valinnanvaraa. Se rajoittaa julkisen vallan toimien tarvetta ja ehkäisee epäasianmukaisia julkisia tukitoimenpiteitä. Moniin kysymyksiin on puututtava kiireellisesti, jotta saadaan toteutettua energian sisämarkkinat vuoteen 2014 mennessä, lopetettua monien EU:n jäsenvaltioiden eristyneisyys EU:n verkoista, saavutettua Eurooppa 2020 -tavoitteet ja siirryttyä vuoteen 2050 mennessä muuttuneeseen energiajärjestelmään niin, että siitä aiheutuu kaikille mahdollisimman vähän kustannuksia. Ratkaisemattomat kysymykset haittaavat kuluttajien kaikkien etujen toteutumista ja kilpailun ja innovoinnin esteiden poistamista sekä vaarantavat Euroopan energiajärjestelmän varmuuden ja kestävyys.

Komissio on sitoutunut, toimivaltuuksiensa rajoissa, voittamaan Euroopan verkon rakentamisen ja uudenaikaistamisen haasteet ja integroimaan järjestelmään uusiutuvat energialähteet, mikrotuotannon ja älykkäät verkot sellaisen vakaan sääntelykehyksen turvin, jossa vahvistetaan eri toimijoiden (verkonhaltijat, tuottajat, toimittajat, kysynnänohjauksen tarjoajat, kuluttajat ja sääntelyviranomaiset) tehtävät.

Komissio esittää tämän tiedonannon perusteella energian sisämarkkinoiden onnistumisen varmistamiseksi toimintasuunnitelman (liite 1). Komissio kehottaa toimielimiä, jäsenvaltioita ja sidosryhmiä työskentelemään yhdessä ehdotettujen toimien toteuttamiseksi esitetystä aikataulusta. Komissio tarkastelee toimintasuunnitelman toteuttamisen edistymistä vuonna 2014. Lisäksi komissio on vakaasti päättänyt varmistaa, että toimintasuunnitelman seuranta jäsenvaltioissa ja EU:n tasolla liitetään tiiviisti yhteen talouspolitiikan eurooppalaisen

ohjausjakson kanssa, erityisesti vuotuisten kasvuselvitysten, sisämarkkinoiden yhdentymisen seurannan ja maakohtaisten suositusten kautta.

Liite 1: Euroopan toimintasuunnitelma

Toimi/toimenpide	Toimija(t)	Aika
Täytäntöönpano ja valvonta		
1. Kolmannen energiapaketin direktiivien saattaminen osaksi kansallisia oikeusjärjestyksiä ja kolmannen energiapaketin asetusten täytäntöönpano ajoissa ja kaikilta osin	Jäsenvaltiot / energia-alan kansalliset sääntelyviranomaiset / komissio	Maaliskuu 2011
2. Ohjeet ”muista heikommassa asemassa olevien asiakkaiden” määrittelyyn	Komissio	2013
3. Energian sisämarkkinasääntöjen ja kilpailusääntöjen tiukka soveltaminen	Komissio / jäsenvaltiot / energia-alan kansalliset sääntelyviranomaiset / kansalliset kilpailuviranomaiset	jatkuva
4. Alueellisten aloitteiden tehostaminen ja niiden merkityksen lisääminen energian sisämarkkinoiden yhdentämisessä	Komissio / jäsenvaltiot / energia-alan kansalliset sääntelyviranomaiset / ACER	jatkuva
5. Ympäristönsuojelun valtiontukea koskevien suuntaviivojen tarkistaminen	Komissio	2013 loppu / 2014 alku
Kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien ja tuen parantaminen		
6. Lisää toimia kuluttajien osallistumisen ja motivaation lisäämiseksi ja kuluttajille tiedottamiseksi, myös energiatehokkuusdirektiivin täytäntöönpanon kautta sekä ohjaamalla kuluttajia verkossa kuluttajien suojelun ja kuluttajien tärkeimpien oikeuksien tietolähteille.	Komissio / jäsenvaltiot / energia-alan kansalliset sääntelyviranomaiset / kuluttajajärjestöt	2013 / 2014
7. Kansalaisten energiafoorumin välityksellä jäsenvaltioille tukea energian vähittäismarkkinoita koskevan tutkimuksen, tiedonkeruun ja markkinoista raportoinnin määrittelyssä.	Komissio / jäsenvaltiot / energia-alan kansalliset sääntelyviranomaiset / kuluttajajärjestöt	2013
8. Kuluttajille suunnatun tiedotuksen parantaminen, hintavertailun välineitä ja selkeitä ja läpinäkyvää laskutusta koskevien ohjeiden ja parhaiden käytänteiden vahvistaminen sekä muita heikommassa asemassa olevien kuluttajien tukeminen	Komissio / jäsenvaltiot / energia-alan kansalliset sääntelyviranomaiset / kuluttajajärjestöt	2013
9. Kohdennettu apu muista heikommassa asemassa oleville kuluttajille tietoon perustuvien päätösten tekemiseksi ja tarvittava tuki tällaisten kuluttajien energiatarpeiden kattamiseksi kilpailuun perustuvilla vähittäismarkkinoilla	Komissio / jäsenvaltiot	2013
EU:n energiajärjestelmien sopeuttaminen tulevaisuuden vaatimuksiin		
10. Verkkosääntöjen hyväksyminen ja täytäntöönpano	ACER / ENTSO / komissio / jäsenvaltiot / energia-alan	2013/2014

- sähköalalla: kapasiteetinjakoa ja ylikuormituksen hallintaa koskevat säännöt pitkän aikavälin (futuuri-) kapasiteetinjakoa koskevat säännöt verkkoon liittymistä koskevat säännöt järjestelmän toiminta - kaasualalla: kapasiteetinjakoa tasehallintaa koskevat säännöt, mukaan luettuina verkkoon liittyvät säännöt ilmoitusmenettelyistä, säännöt tasepoikkeamamaksuista ja säännöt siirtoverkonhaltijoiden verkkojen välisestä toiminnallisesta tasehallinnasta yhteentoimivuutta ja tietojen vaihtoa koskevat säännöt yhdenmukaistettuja siirtotariffirakenteita koskevat säännöt	kansalliset sääntelyviranomaiset	
11. Energiainfrastruktuuripaketin nopea hyväksyminen ja täytäntöönpano	Neuvosto / Euroopan parlamentti / jäsenvaltiot / energia-alan kansalliset sääntelyviranomaiset	joulukuu 2012
12. Yhteistä etua koskevien hankkeiden ensimmäisen unionin luettelon hyväksyminen	Komissio / jäsenvaltiot	2013
13. Puitteiden ja markkinoiden luominen älykkäiden laitteiden laajalle käyttöönnotolle (esim. T&K-tuella, standardoinnilla, ekosuunnittelulla ja energiamerkinnöillä)	Komissio / sidosryhmät (erityisesti eurooppalaiset standardointijärjestöt)	2014
14. Kansallisten toimintasuunnitelmien laatiminen älykkäiden verkkojen nopeaa käyttöönottoa varten	Jäsenvaltiot / komissio	2013
15. Jakeluverkonhaltijoiden tulevan roolin ja vastualueiden, kysynnänohjauksen, älykkäiden laitteiden ja kotiautomaation, hajautetun tuotannon ja energian säästöön velvoittavien ohjelmien pohdinta	Komissio / jäsenvaltiot	2013
16. Analyysi siitä, miten energian sisämarkkinat voivat parantaa energiatehokkuutta	Komissio	2013
17. Analyysi siitä, miten teknologian kehitys, varastointiteknologia ja mikrotuotanto mukaan luettuina, voidaan yhdistää energiamarkkinoiden kehittymiseen	Komissio	2013
Valtion toimenpiteiden asianmukaisuuden varmistaminen		
18. Kaasun ja sähkön säännellyistä hinnoista luopuminen, ottaen huomioon yleispalveluvelvoite ja muita heikommassa asemassa olevien asiakkaiden tehokas suojele	Komissio / jäsenvaltiot	2009 ja sen jälkeen
19. - Investointikannustimien ja sähköntuotannon riittävyyden analysointi nykyisissä eurooppalaisissa	Jäsenvaltiot	2013 ja sen jälkeen

puitteissa - Perusteiden laadinta kansallisten kapasiteettiin liittyvien aloitteiden sisämarkkinoille soveltuvuuden arvioimista ja varmistamista varten	Komissio	
20. Uusiutuvien energialähteiden tukiohjelmia koskevien ohjeiden hyväksyminen	Komissio	2013 2. ja 3. neljännes
21. Sähkön koordinoitiryhmän aseman virallistaminen	Komissio	Lokakuu 2012
22. Ympäristön kannalta haitallisten tukien asteittainen poistaminen, mukaan luettuina fossiilisten polttoaineiden suorat ja välilliset tuet	Komissio / jäsenvaltiot	Viimeistään 2020 mennessä